

Jonstrupsamlingen og læreruddannelsen i Danmark

Se mere om samlingens åbningstider, indhold, aktiviteter og kontaktmuligheder på jonstrupsamlingen.dk og facebook siden Jonstrupsamlingens Venner.dk.

Læreruddannelsens historie er ikke kun for lærere – læreruddannelsen har afgørende betydning for skolebørn, for deres forældre og for samfundets sammenhængskraft. Derfor er læreruddannelsens historie vigtig!

Læreruddannelsens historie nationalt og lokalt fortælles i Jonstrupsamlingen, som har til huse i en tidligere lærerbolig på 1. sal i seminariets gamle øvelsesskole fra 1897. Samlingen er oprettet af Jonstrupsamfundet, en kreds af tidligere elever på Jonstrup, som fra ca. 1920 til 1990 værnedede om seminariets virke. Blandt resultaterne var Mindestuen – fra 2014 benævnt Jonstrupsamlingen – som blev indviet ved Jonstrupsamfundets sommerstævne 5. juni 1965.

Foto: Connie Nielsen

Jonstrupsamlingen er indrettet i den nuværende bygning E i Furesø Kommunes 10.-klassecenter Egeskolen. Den er tegnet af arkitekt og kongelig bygningsinspektør Vilhelm Valdemar Petersen (1830-1913) og stod færdig i 1897. Dette mere end 120-årige hus er måske landets ældste eksisterende øvelsesskolebygning, der stadig benyttes til skoleformål, idet Egeskolen har undervisningslokaler i stueetagen.

Da Dansk Skolemuseum blev genåbnet i 1995, indgik Mindestuen som en afdeling af museet, men den fysiske samling forblev i Lyngby. Samme år var ejerskabet til de gamle seminariebygninger i Jonstrup overgået fra forsvaret til Værløse kommune, og daværende viceborgmester i Værløse Kommune Jørn Johan Nielsen tog initiativ til at bringe samlingen tilbage til det "gamle" Jonstrup.

Dansk Skolemuseum forestod opstilling af montrer og genstande i maj 2002, og en gruppe frivillige sørgede efterfølgende for at holde samlingen åben for offentligheden. Ved Dansk Skolemuseums lukning og nedpakning i 2008 blev Jonstrupsamlingen ikke berørt. Samlingens virksomhed fortsatte uændret, og fra foråret 2014 blev en række nye initiativer iværksat, herunder registrering, gennemfotografering af samlingens genstande og begyndende digitalisering, bl.a. i form af hjemmesiden Jonstrupsamlingen.dk.

Jonstrup Statsseminarium var kongeriget Danmarks første seminarium. Det var fra starten i 1791 beliggende på Blaagaard på Nørrebro, indtil Prins Carls gamle lystslot med det blåglaserede tag blev ødelagt af brand under englandskrigen i 1807. Seminariet måtte derfor flytte. I 1809 fandt man langt ud på landet – hele 17 km fra København – i den daværende landsby Jonstrup ledige lokaler i en falleret klædefabrik, som Frederik d. 6. havde tilbagekøbt. I Jonstrup var der tæt kontakt mellem seminarister, lærere og egnens beboere og langt til storbyens fristelser, for jernbanen kom først i nærheden af seminariet i 1879, 70 år efter udflytningen. Det var Frederikssundsbanen, som fik stationer i Ballerup og i Måløv, der ganske vist blot lå nogle få kilometer væk, men det gav dog stadig anledning til en frisk vandretur gennem det bakkede og skovklædte landskab, når eleverne skulle til og fra seminariet.

Jonstrup Statsseminariums første forstander, den fremsynede Jacob Saxtorph (1771-1850), sikrede, at læreruddannelsen fra starten blev stærkt præget af oplysningstidens skoletanker, og den fagrække, han indførte på Jonstrup, blev bl.a. via seminareglementet af 1818 normgivende for landets øvrige seminarier. Men efter statsbankerotten i 1813 blev de økonomiske vilkår stramme, og den indbyrdes undervisningsmetode havde kongens sympati og dermed politisk medvind, så den kom til at præge undervisningen også på seminariet. I samlingen ses et par af de tabeller, der var et obligatorisk undervisningsmiddel i denne form for børneundervisningen. Udviklingen var medvirkende til, at Jacob Saxtorph i 1818 foretrak rektorstillingen ved Odense Katedralskole. Hans efterfølger på Jonstrup blev J.E. Wegener (1781-1846), der var mere positivt indstillet over for den indbyrdes undervisningsmetode. Han fungerede som forstander her fra 1819 til sin pension i 1838.

Selv om Jonstrup Statsseminarium i sin lange levetid lige som landets øvrige seminarier oplevede både op- og nedture, udfoldede adskillige seminarister herfra sig siden på mange forskellige måder. Dimitteret herfra er bl.a. den senere viseforfatter, dramatiker, teaterdirektør og avisredaktør Erik Bøgh (1822-99), den senere skoledirektør, skolepolitiker og skolehistoriker *Joakim Larsen* (1846-1920), opfinderen *Rasmus Malling Hansen* (1835-90), som opfandt skrivekuglen og blev en af foregangsmændene i døvestemme-undervisningen, *Rudolf Bruhn* (1889-1918) forfatter til bl.a. ungdomsromanen *De seks* fra 1916, som blev tidens kæmpesucces og solgt i mere end 150.000 eksemplarer, og *Victor W. Cornelius* (1898-1985), der ufrivilligt blev importeret fra St. Croix, men som siden fik mange gode oplevelser både i sin tid på Jonstrup, hvor han bar tilnavnet ”Gå-på-sjov-ski”, og senere som mangeårig lærer og viceinspektør i Nakskov.

Efter enevældens afskaffelse tog en demokratiseringsproces fart både i by og på land. Den kom bl.a. til udtryk i landkommunalloven af 6. juli 1867, hvor sogneforstanderskaberne i 1868 blev afløst af sogneråd, som fik øget indflydelse på den kommunale udvikling. Jonstrup Statsseminariums lærere var hurtige til at blande sig i kommunalpolitik, så landsbyen Jonstrup blev i en længere årrække i praksis kommunens skoleby og kulturelle centrum. I en periode på 80 år, nemlig 1874-1954, var det i de 53 af årene Jonstrupfolk, som var sognerådsformænd i Værløse. Klart nok måtte bogen som symbol på Jonstrup Statsseminarium være i centrum på Værløse Kommunes byvåben (1952-2007). Seminariets betydning for lokalsamfundet var således betydelig.

Seminariets tilstedeværelse på matriklen var næsten ubrudt fra 1809 til 1955, men dog med en to-årig afbrydelse under 2. verdenskrig. Tyskerne havde allerede fra krigens begyndelse villet annektere seminariets bygninger. Det lykkedes dog først for dem i maj 1944, hvor det berygtede dansk-tyske Sommerkompagni rykkede ind indtil krigens slutning. Derpå fulgte 600 polske flygtninge, så seminariet kunne først tages i brug igen i marts 1946. Den kolde krig i 1950'erne betød imidlertid, at seminariets nabo Værløse Flyvestation skulle udvides med en 3 km lang startbane til jetjagere. Da dette dels ville medføre et højt støjniveau, dels give øvelsesskolens elever en meget lang skolevej, besluttede man at flytte til Lyngby-Taarbæk i 1955. Her fungerede seminariet, indtil det i 1989 blev fusioneret med Blaagaard Seminarium i Mørkhøj og overflyttet hertil i 1990. Ringen var sluttet: Jonstrup Statsseminarium udsprang af det gamle Blaagaard og sluttede i en fusion med det nye Blaagaard.

Jonstrupsamlingen har til opgave at formidle viden om læreruddannelsen nationalt og lokalt. Siden oktober 2016 er der derfor afholdt en række "søndagsfortællinger", hvor oplægsholdere beretter om forhold med relation til seminariets virksomhed. Af gennemførte og planlagte søndagsfortællinger kan fx nævnes "*Om 225 års seminarieundervisning fra det første Blaagaard i 1791, over flytningen til Jonstrup Statsseminarium i 1809 og frem til i dag*" (oktober 2016), "*Om at være blandt de første piger på Jonstrup Statsseminarium*" (februar 2017) "*Arven efter Dansk Skolemuseum*" (marts 2017), "*Hvad en vandrebog kan fortælle*" (juni 2017), "*Hold frikvarter fra sommerferien! – Prøv dine bedsteforældres frikvarterer og pauser i skolen i 1950'erne!*" (sidste søndag i skolernes sommerferie), "*Om traditioner og årets gang på Jonstrup Statsseminarium i 1950'erne*" (december 2017), "*Dagligdagen på Borgen – hvad Jonstrupsamlingens arkiv kan fortælle os*" (februar 2018), "*Sådan begyndte det! Om elever, fag, lærere og eksamen ved seminariets start på Blaagaard*" (marts 2018) og "*Forfatteren Rudolf Bruhns liv og virke*" (oktober 2018).

I tilslutning til basisudstillingen åbnedes oktober 2017 temaudstillingen "*Hjem til Jonstrup*" om de genstande, som er kommet tilbage til Jonstrupsamlingen efter Nationalmuseets udpakning af genstande fra Dansk Skolemuseum. Udstillingen suppleres april 2018 med en mindre udstilling om *forstander Stig Bredstrup* og hans virke både som seminarieforstander på Jonstrup 1895-1929 og som sognerådsformand 1918-21, og oktober 2018 om *forfatteren Rudolf Bruhn*, dimitteret fra Jonstrup Statsseminarium 1910 og død af den spanske syge i 1918.

Jonstrupsamlingen rummer således vidnesbyrd om læreruddannelsen gennem 225 år, om undervisningen, fagene og metoderne, om seminaristernes studieliv og deres dagligdag med de mange traditioner, det tætte samvær inspirerede til, om forstandere, lærere og seminarister samt om eleverne på øvelsskolen. Til de mange arkivalier er udarbejdet digitalt søgbare registranter. Hertil kommer, at søgbare dimittendoversigter fra hele seminariets levetid er under udarbejdelse. Registranterne kan benyttes til såvel emnesøgning samt slægtsforskning og er tilgængelige i samlingen. Endelig er der januar 2018 etableret en netværksgruppe, som arbejder med indsamling af dokumentation for øvelsskolens virksomhed.

Samlingen holder principielt åbent den første søndag kl. 14-16 i hver måned undtagen juli, men datoen rykkes, hvis den første søndag er en helligdag. Fri entré.

9.2.2018, Signe Holm-Larsen